

Askanas, Kazimierz

Rozmiary i dynamika przestępczości na terenie Płocka i powiatu płockiego w pierwszym okresie uprzemysławiania (cz. IV)

Notatki Płockie 11/6-40, 19-31

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROZMIARY I DYNAMIKA PRZESTĘPCZOŚCI NA TERENIE PŁOCKA I POWIATU PŁOCKIEGO

W PIERWSZYM OKRESIE UPRZEMYSŁAWIANIA (CZ. IV)

Płock i powiat płocki łącznie

Przedstawione w poprzednich częściach ustalenia pozwalają na nakreślenie obrazu przestępczości na terenie Płocka i pow. płockiego traktowanych łącznie, jako obszaru najintensywniej podlegającego wpływowi uprzemysławiania, spowodowanego wielką budową Kombinatów. Rozmiar i zmiany ilościowe przestępczości w świetle ilości przestępstw zarejestrowanych w M.O. na tym obszarze ilustruje przedstawiona poniżej tabela.

Tabela XII. Przestępstwa zarejestrowane w M.O. i wykryte na terenie Płocka i powiatu płockiego łącznie

Lata	zarejestrowano			wykryto		stopień wykrywalności w %
	ogółem	wskaznik	współczynnik	ogółem	wskaznik	
1959	1227	100	9,57	954	100	75,3
1960	1410	115	10,45	1079	113	76,6
1961	1410	115	10,65	1058	111	75,0
1962	1382	113	9,86	1012	106	73,2
1963	1676	137	12,11	1048	110	72,0

Zródło: Rejestry Śledztw i Dochodzeń KP M.O. w Płocku (RSO).

Jak widać z powyższej tabeli — ilość zarejestrowanych w M.O. przestępstw była w latach 1960—1961 o 15%, a w r. 1962 o 13% wyższa niż w 1959 r., poczyniwszy rok 1963 wykazał już 37% wzrostu w stosunku do 1959 r. Wzrost ten stanowi wypadkową ogromnego skoku ilości zarejestrowanych przestępstw w Płocku, których masa wzrosła o 56%, oraz nikłego, bo wynoszącego tylko 2% wzrostu, na terenie powiatu płockiego.

Należy tu przypomnieć, że znaczny w międzyczasie, bo w 1960 r. o 1/4 wyższy niż w 1959 r. wzrost ilości zameldowanych przestępstw na terenie powiatu, był wynikiem rejestrowania do 1 stycznia 1961 r. przestępstw popełnionych na terenie Petrobudowy w wykazach sprawozdawczych dotyczących powiatu, nie zaś Płocka.

Ilość przestępstw zarejestrowanych na tysiąc mieszkańców, oscylująca w latach 1959—1962 wokół liczby 10, przekracza w 1963 r. liczbę 12. Widoczna jest znaczna różnica na terenie Płocka i powiatu w wielkości współczynnika. Przeciwnie w badanym okresie na 1000 osób przypada na terenie Płocka 18 zarejestrowanych przestępstw, a na terenie powiatu poniżej 7 przestępstw (Tab. I i V)

Mimo wahań wysokości współczynnika przestępczości w poszczególnych latach można stwierdzić w okresie 1959—1963 ogólną tendencję wzrostu tego współczynnika na terenie Płocka i spadku na terenie powiatu. W wyniku tych zmian nastąpił w całości badanego terenu wzrost współczynnika, niewielki w latach 1960 i 1961, a po zmniejszeniu się w 1962 r. — dalszy znaczny jego wzrost do 12,11 w 1963 r.

Biorąc pod uwagę współczynniki ogólnokrajowe, wykazujące od 1959 r., w którym współczynnik wynosił 14,56 stały, nie załamujący się trend spadkowy do 13,63 w r. 1963 — widać, że współczynniki dotyczące ilości zarejestrowanych w M. O. przestępstw dla terenu Płocka i powiatu łącznie, są dużo niższe, wykazują jednak w przeciwieństwie do obszaru kraju nasilający się trend wzrostowy.

Dla ustalenia, czy i w jakiej mierze przestępczość w badanym terenie i okresie jest uzależniona od zjawisk swoistych dla tego terenu, odmiennych od warunków ogólnokrajowych, zanalizowano porównawczo zmiany w liczebności ludności, strukturze demograficznej i jej przeobrażenia jako czynniki mające bezpośredni wpływ na zmiany ilościowe przestępczości. Wzrost ludności w badanym terenie stanowi wypadkową wzrostu ludności w Płocku i spadku na terenie powiatu. Liczba ludności na terenie Płocka w okresie 1959—1963 wzrosła o ca. 7.800 osób (Tab. II), a na terenie powiatu zmalała o ca. 2.400 osób (Tab. VI), co w rezultacie spowodowało w badanym terenie niewielki wzrost ludności stałej z 132.531 w 1959 r. do 137.992 w r. 1963, to jest o ca. 5.500 osób.

Znaczny w stosunku do liczby mieszkańców wzrost ludności w Płocku musiał odbić się w mieście na wzroście wskaźnika przestępczości, a teoretycznie także na wzroście współczynnika, większego w zasadzie w miastach dużych niż w małych. Zmniejszenie się ludności w powiecie wpłynęło natomiast na zmniejszenie się wskaźnika przestępczości w tym terenie.

Wynikły w konsekwencji tych zmian sam tylko fakt wzrostu ludności w badanym terenie zaledwie o ca. 4% w ciągu badanego pięciolecia (podczas gdy przyrost ludności w kraju, mierzony przyrostem naturalnym, wyniósł w tymże pięcioleciu ca. 7%)¹⁾ nie uzasadniałby wzrostu przestępczości, lecz raczej jej niewielki spadek w traktowanym łącznie terenie Płocka wraz z powiatem.

W związku z rozpatrywaniem zmian ilościowych ludności stałej, na uwagę zasługuje zagadnienie ludności meldowanej czasowo, której liczebność i znaczny wzrost nie mógł pozostać

bez wpływu na rozmiary i dynamikę przestępczości.

Jeśli chodzi o ogół ludności meldowanej na stałe i czasowo, wzrost nastąpił ze 133.949 do 143.632, to jest prawie o 10.000 ludności. W tymże okresie liczba zameldowanych czasowo wzrosła w samym Płocku prawie o 4.000 osób.

Aczkolwiek współczynniki przestępczości oparte na ilości przestępstw odnosi się w badaniach kryminologicznych do liczby mieszkańców stałych, ilość osób przebywających czasowo, choć na ogół trudno uchytna i dlatego bardzo problematyczna co do swej faktycznej wysokości, nie może pozostawać bez wpływu na dynamikę przestępczości.

Wzrost tej liczby z 1418 osób w 1959 r. do 5630 w 1963 r. i fakt, że w roku tym ilość zameldowanych czasowo w Płocku przekroczyła 5.000 osób (Tab. II), wskazuje, że mamy tu do czynienia głównie z ludnością miejską. Ludność meldowaną czasowo można na ogół traktować jako niewmontowaną w nowe środowisko, a więc pozbawioną tak ważnego czynnika hamującego przestępczość, jakim jest kontrola społeczna własnego środowiska.

Ludność meldowana czasowo w Płocku — to w znacznej mierze młodzi niezonaci mężczyźni, mieszkańcy hoteli robotniczych, niezwiązani z rodziną, wykazujący mniejszą stabilność w stosunku pracy i, jak widać to z doświadczeń sądowych — nadużywający często alkoholu oraz cechujący się znaczną aktywnością przestępczą.

Odsetek kobiet wśród ludności meldowanej czasowo wynosił w 1959 r. w Płocku ca 53%,

lecz w wyniku stałego trendu spadkowego obniżył się w 1963 r. aż do 24%. Jest to tym bardziej charakterystyczne, że w całym okresie odsetek kobiet wśród ludności meldowanej na stałe wynosi przeciętnie na terenie Płocka prawie 52%, a na terenie powiatu prawie 51%.

Zarówno liczebność, jak i wzmiankowane wyżej cechy charakterystyczne ludności meldowanej czasowo, wskazują na tendencję większej aktywności przestępczej tej grupy.

Aczkolwiek trudno byłoby mówić bez przeprowadzenia szczegółowych badań o ustaleniu stopnia, w jakim wzrost ludności meldowanej czasowo mógłby wpłynąć na zwiększenie się wskaźników i współczynników przestępczości, wydaje się niewątpliwe, że fakt ten nie mógł nie odbić się na ogólnym wzroście przestępczości w omawianym okresie.

W poszukiwaniu orientacyjnej wskazówki co do skutków wpływu na przestępczość wzrostu ludności meldowanej czasowo w badanym terenie, można, biorąc pod uwagę liczbę i cechy tej ludności, przyjąć prawdopodobieństwo, że ilość przestępstw popełnionych przez napływającą ludność meldowaną czasowo spowodowała w rozpatrywanym okresie zwiększenie się współczynnika przestępczości o wielkość rzędu 1/2.

Istotną wymowę w zakresie wpływu struktury ludności na przestępczość mają różnice zachodzące między badanym terenem a obszarem całego kraju w udziale w ogólnej populacji ludności miejskiej, cechującej się wyższym stopniem aktywności przestępczej niż ludność wiejska.

Tabela XIII. Procentowy udział ludności miejskiej i wiejskiej w ogólnej populacji w kraju i na terenie Płocka i powiatu płockiego łącznie.

Rok	L u d n o ś ć				Przewaga ludności wiejskiej		
	miejska		wiejska		kraj	pow. płocki i Płock	różnica przewagi
	kraj	pow. płocki i Płock	kraj	pow. płocki i Płock			
1959	47,3	32,8	52,7	67,2	5,4	34,4	29,0
1963	49,2	37,9	50,8	62,1	1,6	24,2	22,6
zmiany w okresie 1959—1963	+1,9	+5,1	-1,9	-5,1	3,8	10,2	6,4

Zródło: Rocznik Statystyczny 1960 r. Tab. 3 str. 14; R. S. 1964. Tabl. 5 str. 15.

Jak widać z tabl. XIII udział ludności miejskiej w ogólnej populacji kraju był w 1959 r. tylko o ca 5% mniejszy od udziału ludności wiejskiej, a w r. 1963 ludność miejska stanowiła już na terenie kraju blisko połowę całej populacji, podczas gdy na terenie badanego obszaru liczba ludności wiejskiej przewyższała udział ludności miejskiej w 1959 r. o ponad 1/3, a w 1963 r. prawie o 1/4.

W przeciwieństwie do warunków ogólnokrajowych, gdzie na omawianą strukturę ludności

wpływają decydująco ugrupowania ludności w wielkich miastach, całość badanego terenu, w którym ludność miejska skupiła się wyłącznie w Płocku i w małym (2.700 ludności) Wyszogrodzie, cechuje wciąż jeszcze wyraźna przewaga ludności wiejskiej.

Charakterystyczne jest jednak, że podczas gdy na terenie kraju udział odsetka ludności miejskiej powiększył się o niecałe 2%, to na terenie powiatu płockiego wraz z Płockiem udział ludności miejskiej wzrósł o ponad 5%. Wzrost

udziału ludności miejskiej w stosunku do udziału ludności wiejskiej był zatem ponad 2 i pół raza większy na terenie powiatu plockiego wraz z Plockiem aniżeli na obszarze całego kraju. Przewaga ludności wiejskiej, która w stosunkach ogólnokrajowych zmniejszyła się w omawianym okresie o niecałe 4%, w badanym terenie zmniejszyła się o ponad 10%.

Należy tu przypomnieć, że poza zwykłą migracją ze wsi do miasta, szczególnie natężoną w warunkach przyspieszonej industrializacji, nastąpiło w badanym terenie w wyniku terytorialnych zmian administracyjnych odłączenie 3778 osób z terenu powiatu plockiego, z których 1365 weszło w skład ludności miejskiej Plocka.

Wybitnie wiejski charakter powiatu plockiego, w najogólniejszym przybliżeniu dwa razy liczniejszego ludnościowo niż Plock (biorąc średnią badanego okresu), spowodował jednak, że mimo o tyle szybszego w badanym terenie niż w warunkach ogólnokrajowych tempa urbanizacji, utrzymuje się tu wciąż jeszcze znaczna w stosunku do reszty kraju przewaga ludności wiejskiej nad miejską.

Współczynnik przestępczości wynosił w r. 1959 w badanym terenie 9,57 przy około 33% ludności miejskiej, podczas gdy na obszarze kraju współczynnik ten wynosił 14,56 przy ok. 47% ludności miejskiej.

Po wyraźnym trendzie spadkowym na obszarze kraju i (załamany w 1962 r.) trendzie wzrostowym w terenie badanym, w 1963 roku współczynnik przestępczości wzrósł do 12,11 przy 38% ludności miejskiej, podczas gdy współczynnik ogólnokrajowy spadł w tym czasie do 13,60 przy nieomal 50% ludności miejskiej.

Znaczy to, że w badanym terenie współczynnik przestępczości w ciągu omawianego pięcioletnia wzrósł o ca 2,5 przy wzroście ludności miejskiej o ca 5%, podczas gdy na obszarze całego kraju współczynnik ten zmniejszył się o ca 1 przy wzroście ludności miejskiej o ca 2%.

Z powyższego wynika:

- 1) że rozmiary przestępczości, niższe na terenie Plocka wraz z powiatem plockim niż na obszarze kraju, odpowiadają mniejszemu udziałowi ludności miejskiej w badanym terenie niż na obszarze całego kraju.
- 2) że wzrostowi odsetka ludności miejskiej w badanym terenie odpowiada w pewnych granicach wzrost współczynnika przestępczości, co nie znajduje jednak odpowiednika w warunkach ogólnokrajowych, gdzie mimo znaczniejszego niż w badanym terenie wzrostu ludności miejskiej, zaznaczył się spadek współczynnika przestępczości.

Wobec tego, iż ogólnokrajowe tempo urbanizacji w okresie lat 1959—1963 nie wpłynęło na zwiększenie się współczynnika przestępczości w kraju, ale przeciwnie — współczynnik ten uległ w tym czasie zmniejszeniu, należy dojść do wniosku, że szybsze w badanym terenie niż

w kraju tempo urbanizacji nie mogło być samo przez się czynnikiem, wpływającym decydująco na zwiększenie się współczynnika w tym terenie.

Ustalenia te prowadzą do wniosków, że oddziaływanie czynników hamujących przestępczość, okazało się na terenie kraju silniejsze niż wpływ na wzrost przestępczości negatywnych skutków urbanizacji — co dało w efekcie zmniejszenie się przestępczości. Na terenie plockim natomiast ten sam splot omawianych już uprzednio czynników hamujących przestępczość nie mógł zapobiec zwiększeniu się przestępczości jak należy sądzić wskutek znaczniejszego niż na terenie kraju nasileniu urbanizacji, omówionego wyżej charakteru grup imigracyjnych i ich znacznej ilości w stosunku do liczby ludności miasta.

Wyniki badań, które zogniskowałyby się nad ustalaniem stosunku przestępczości na wsi i w miastach (z uwzględnieniem specyfiki zagadnienia, w szczególności: wielkości miasta, gęstości zaludnienia, okręgów podmiejskich; wpływu na przestępczość grup imigracyjnych ich charakteru itp.), pozwoliłyby na dokładniejsze ustalenia związku między tempem urbanizacji, a wzrostem przestępczości.

Spśród układów demograficznych, mających wpływ na rozmiary i dynamikę przestępczości badanego terenu, należy rozpatryć udział w ogólnej populacji i zmiany w liczebności poszczególnych grup wieku ludności. Odmienność tych układów w danym terenie w stosunku do warunków ogólnokrajowych może wpływać na przestępczość wskutek różnic w wysokości odsetka ludności odpowiedzialnej karnie i wielkości poszczególnych grup wieku, cechujących się różnym stopniem aktywności przestępczej.

Tabela XIV. Procentowy udział poszczególnych grup według wieku ludności w całej populacji Plocka i powiatu plockiego łącznie.

Lata	do lat 9	10—16	17—21	22—49	50 i wyżej	Ogółem
1959	21,4	15,4	6,9	35,5	20,8	100,0
1960	20,5	16,4	6,9	35,5	20,7	100,0
1961	19,6	17,2	7,0	35,3	20,9	100,0
1962	19,0	17,8	7,2	34,8	21,2	100,0
1963	18,2	17,8	8,0	34,6	21,4	100,0

Źródło: Dane G.U.S. opracowane dla Komitetu Badań Rejonów Uprzemysławianych PAN.

Z przedstawionych danych wynika, że o ile w r. 1959 grupa ludności do lat 9 wykazuje w

badanym terenie udział w ogólnej populacji o 2,4% mniejszy niż na obszarze całego kraju, to w latach następnych różnica ta zwiększa się do 3%. W ciągu pięciolecia 1959—1963 udział dzieci do lat 9 wykazuje w badanym terenie spadek o 3,2%, podczas gdy spadek udziału tej grupy w kraju wynosi 2,6%. (Por tab. X).

Z niższego przeciętnie o ca 3% udziału opisywanej grupy w ogólnej populacji badanego terenu w stosunku do sytuacji ogólnokrajowej wynika, że o takż odsetek większy jest w omawianym terenie niż w kraju udział ludności odpowiedzialnej karnie.

Z uwagi na to, że w tych samych warunkach większa ilość osób odpowiedzialnych karnie popełnia więcej przestępstw, a współczynnik przestępczości odnośnie ilości popełnionych przestępstw wyprowadza się w stosunku do ogółu ludności, przeto ten mniejszy udział dzieci do lat 9 w ogólnej populacji badanego terenu w stosunku do obszaru kraju był czynnikiem wpływającym na zwiększenie się współczynnika przestępczości na omawianym terenie w stosunku do współczynnika ogólnokrajowego.

Udział grupy nieletnich w wieku 10—16 lat, wynoszący średnio 17%, jest przez cały rozpatrywany okres większy przeciętnie o ca 3% niż na obszarze kraju, co może uzasadniać nieznacznie większą w badanym terenie przestępczość nieletnich, a jednocześnie wpływa (choć w minimalnym stopniu) na zmniejszenie się udziału odpowiedzialnych karnie dorosłych. Natomiast wzrost udziału tej grupy w ogólnej populacji wynosi w badanym terenie 2,4% i jest tylko o 0,5% mniejszy niż na obszarze kraju.

Wpływ znaczniejszego niż w warunkach ogólnokrajowych udziału tej grupy w ogólnej populacji, ze względu na mniejszą aktywność przestępczą nieletnich niż dorosłych, można uznać za pomyślny dla rozmiarów przestępczości, lecz w nieznacznym tylko zakresie.

Zmiany we wzroście omawianej grupy w badanym terenie w stosunku do zmian na obszarze kraju wydają się również zbyt nikłe, żeby mogły wpływać w sposób istotny na dynamikę przestępczości.

Budząca szczególne zainteresowanie grupa młodocianych (17—21 lat) cechująca się dość znaczną aktywnością przestępczą, której udział w okresie od 1959 do 1962 r. wynosił ca 7% ogółu populacji, wzrosła w 1963 r. w stosunku do 1959 r. o 1,1%. O ile udział tej grupy w roku 1959 był nieco mniejszy w badanym terenie niż w warunkach ogólnokrajowych, to w 1963 r. grupa ta, która zmniejszyła swój udział na obszarze kraju — w badanym terenie udział ten zwiększyła nie tylko w stosunku do punktu wyjściowego, lecz także o 1,3% w stosunku do sytuacji ogólnokrajowej. Mimo dość znacznej aktywności przestępczej tej grupy, zwłaszcza jej starszych roczników, wskazane wyżej zmiany w obrębie tej grupy wydają się również zbyt nikłe, żeby mogły wywrzeć istotniejszy wpływ na przestępczość terenu.

Udział szczególnie aktywnej pod względem przestępczości grupy w wieku lat 22—49 w ogólnej populacji, zarówno w badanym terenie, jak i na obszarze kraju, wynosi ponad 1/3 całej populacji. W latach 1959—1963 udział tej grupy w obu porównywanych populacjach zmniejszył się o ca 1%, przyczym zarówno w 1959 r. i w 1963 udział tej grupy ludności w badanym terenie jest niższy o 2% niż na obszarze kraju.

Wprawdzie różnice procentowe udziału nie są znaczne, nie można jednak zapominać o szczególnym charakterze tej grupy, w ogromnej swej części czynnej zawodowo, mającej większe możliwości naruszeń prawa przez kolizje w stosunkach międzyludzkich, większy dostęp do mienia społecznego, wypadki przy pracy (np. pojazdy mechaniczne), dążącej do osiągnięcia warunków materialnych niejednokrotnie przekraczających własne możliwości gospodarcze, zwłaszcza wobec największych w tej grupie wieku obowiązków rodzinnych.

Czynniki te w konsekwencji wskazują na możliwości znaczniejszego nasilenia przestępczego w tej grupie.

Mniejszy udział tej grupy w ogólnej populacji omawianego terenu niż na obszarze kraju, sugeruje wpływ na mniejszy rozmiar przestępczości w badanym terenie w porównaniu z krajem.

Mniej aktywna przestępczo grupa ludności w wieku lat 50 i wyżej, stanowiąca na obszarze kraju jak i w badanym terenie niewiele ponad 1/5 ludności, wzrasta w tym terenie podobnie jak w warunkach ogólnokrajowych, lecz wolniej. Podczas bowiem, gdy w 1959 r. udział tej grupy w ogólnej populacji badanego terenu był o 1,2% wyższy niż w kraju, to w 1963 r. różnica ta wynosiła tylko 0,4%.

Przedstawione w tej grupie zmiany należy uznać za zbyt nikłe, żeby mogły wpłynąć w istotniejszy sposób na przestępczość terenu.

Z przedstawionej powyżej analizy widać, że zmieniające się układy demograficzne mają zarówno pozytywny jak i negatywny wpływ na rozmiary i dynamikę przestępczości.

Wskazane ustalenia sugerują, że pozytywne i negatywne skutki układów demograficznych nie odbiegają w badanym terenie tak dalece zarówno od struktur jak i ich przemian w stosunkach ogólnokrajowych, żeby mogły mieć istotny wpływ na kształtowanie się przestępczości terenu. Pozytywne i negatywne skutki układów demograficznych częściowo znoszą się wzajemnie, sugerując przypuszczenie co do niezbyt wielkiego w całości badanego terenu wpływu na wzrost przestępczości. Uchwycenie rozmiarów tego wpływu nie wydaje się arytmetycznie możliwe

Gdyby podjąć próbę oszacowania, dla ogólnej orientacji, wielkości tego wpływu, możnaby go określić przypuszczalnym wzrostem współczynnika przestępczości rzędu 1/10 wielkości współczynnika.

Ustalenia na podstawie wykrytych przez M.O. sprawców przestępstw

Wartość ustaleń dokonywanych na podstawie ilości wykrytych sprawców przestępstw uzależniona jest w dużej mierze od wysokości stopnia wykrywalności i względnej choćby proporcjonalności w poszczególnych odcinkach czasu ilości wykrytych sprawców do ilości zarejestrowanych przestępstw.

Tabela XV. Stopień wykrywalności przestępstw w odsetkach

Teren	L a t a				
	1959	1960	1961	1962	1963
Powiat plocki wraz z Płockiem	75,3	76,6	75,0	73,2	72,0
Polska	80,4	72,0	73,5	75,5	*)
Woj. warszawskie ²⁾	77,9	70,8	71,7	77,0	79,0

Zródło: Komenda Główna M.O.

*) (Oдноśnie danych ogólnokrajowych dla roku 1963 brak danych).

Jak widać z przedstawionej powyżej tabeli — stopień wykrywalności przestępstw, niższy w r. 1959 w badanym terenie niż na obszarze kraju o ca 5°/_o i niższy niż na terenie województwa warszawskiego, utrzymuje się w przybliżeniu na tym samym poziomie (75,0 — 76,6^o/_o) w latach 1960 i 1961. Wobec wyraźnego jednak spadku wykrywalności w okresie tego dwulecia, zarówno na obszarze kraju (z 80,4^o/_o w 1959 roku do 72,0^o/_o i 73,5^o/_o w latach 1960 i 1961), stopień wykrywalności w badanym terenie jest w tym okresie wyższy niż w warunkach ogólnokrajowych (w 1960 r. o 4,6^o/_o, w 1961 r. o 1,5^o/_o), przyczym różnice te są jeszcze większe w stosunku do stopnia wykrywalności na terenie województwa warszawskiego.

W sytuacji tej nastąpił w r. 1962 radykalny zwrot, podczas bowiem gdy wykrywalność na terenie kraju wzrosła w stosunku do lat 1960 i 1961, osiągając 75,5^o/_o, to stopień wykrywalności w badanym terenie spadł w stosunku poprzedniego dwulecia, wynosząc 73,2^o/_o.

W r. 1963 nastąpił dalszy spadek wykrywalności przestępstw w badanym terenie, niestety wobec niemożności uzyskania dokładnych danych odnośnie stopnia wykrywalności na terenie kraju w r. 1963, dane dotyczące stopnia wykrywalności w badanym terenie w tymże roku można zestawiać tylko z danymi obszarami województwa warszawskiego. Podczas gdy na terenie Płocka i powiatu plockiego stopień wykrywalności, wynoszący w r. 1963 — 72,0 jest najniższy z całego badanego okresu, to na terenie województwa warszawskiego stopień wykrywalności w r. 1963 jest z całego omawianego pięciolecia najwyższy — osiąga bowiem 79,0^o/_o.

Mimo braku danych ogólnokrajowych dotyczących roku 1963, można na podstawie wyrażenie wzrostowego trendu stopnia wykrywalności, zarówno na obszarze kraju jak i na terenie województwa warszawskiego w latach 1960 — 1962 i różnicy, wynoszącej ca 2°/_o na korzyść województwa, oraz na podstawie różnicy w 1964 r., wynoszącej również ca 2°/_o,³⁾ przyjąć, że wysokość stopnia wykrywalności w 1963 r. wyniosła w przybliżeniu 77,0^o/_o.

W tym stanie rzeczy, mimo znacznych różnic zarówno w badanym terenie jak i na obszarze województwa warszawskiego i całego kraju, można przyjąć w całym badanym okresie i dla wszystkich trzech wymienionych obszarów, 75°/_o jako przybliżony przeciętny stopień wykrywalności przestępstw.

Ilość zarejestrowanych przestępstw wzrosła w badanym terenie w okresie pięciolecia 1969—1963 o 15°/_o, jednak ilość przestępstw wykrytych wzrosła w tym okresie tylko o 10°/_o, co w konsekwencji spowodowało wskazane powyżej zmniejszenie się stopnia wykrywalności z 75,3 w 1959 r. do 72,0 w 1963 r.

Charakterystycznym jest, że stopień wykrywalności przestępstw w 1959 r., wyższy o ponad 4°/_o na terenie Płocka niż na terenie powiatu plockiego, już w pierwszym roku budowy Kombinat u wykazał zupełne pod tym względem zrównanie obu tych terenów, a począwszy od 1961 r. jest w mieście znacznie niższy niż w powiecie.

Na spadek stopnia wykrywalności wpłynęły omówione wyżej szczególne warunki związane z budową Kombinat, które w latach 1962 i 1963 wpłynęły na zmniejszenie się stopnia wykrywalności w Płocku aż do ca 66°/_o, co odbiło się wyraźnie na stopniu wykrywalności w całym badanym terenie.

Niski w badanym terenie stopień wykrywalności w latach 1962 i 1963 i nawet przytoczone nieadekwatności między ilością zarejestrowanych i wykrytych przestępstw, a liczbą wykrytych sprawców — nie odbierają jednak ustaleniom dokonany na podstawie wykrytych przez M.O. sprawców przestępstw wartości uzupełniającej obraz rozmiarów oraz dynamiki przestępczości w badanym terenie.

Tabela XVI. Sprawcy przestępstw, wykryci przez M.O. na terenie powiatu plockiego łącznie z Płockiem

Lata	ogółem	wskaznik	współczynnik
1959	1392	100,	13,32
1960	1363	98,35	12,78
1961	1260	90,52	11,85
1962	1385	99,49	12,66
1963	1566	112,50	13,83

Zródło: Rejestry Sledztw i Dochodzeń K. P. M. O. w Płocku.

Jak widać z powyższej tabeli liczba wykrytych sprawców jest w latach 1960—1962 mniejsza niż w 1959 r., mimo, że w okresie tym zarówno ilość zarejestrowanych jak i wykrytych przestępstw jest większa niż w 1959 r. (tabela XII).

W 1963 r., w którym zarejestrowano w badanym terenie w stosunku do 1959 r. o 15°%, a wykryto o 10°% więcej przestępstw, wykryto tylko o ca 0,5^o% więcej sprawców niż w 1959 r.

Przyczyn tak małej ilości wykrytych sprawców nie uzasadnia sam przez się mały stopień wykrywalności przestępstw, który w stosunku do 1959 r. zmniejszył się w 1963 r. o 2,7^o%, wynosząc jak wyżej wskazano tylko 72°%, tym więcej, że najniższej w pięcioleciu 1959—1963 wykrywalności przestępstw odpowiadały w 1963 r. najwyższe wskaźniki i współczynniki wykrytych sprawców przestępstw. Wydaje się, że pewien wpływ miała tu też sytuacja związana ze wzrostem o ponad 13°% ilości przestępstw grupowych. W 1959 r. przestępstw, określonych jako grupowe, było 196. Działy tu w dużej mierze młodociane grupy chuligańskie (pobicia i przestępstwa przeciw władzom) i rabunkowe (te działały na ogół w mniejszym zakresie: rabunek zegarków i pieniędzy osobom pijanym, okradanie kiosków). Dawało to większą możliwość wykrycia sprawców, zwłaszcza wobec znacznie dokładniejszego rozeznania przez Milicję miejscowych warunków przed rozpoczęciem wciąż zwiększającego się napływu nowych ludzi do Płocka.

W 1963 r., w którym ujawniono 222 przestępstwa grupowe, charakter grup przestępczych był na ogół odmienny niż w okresie poprzedzającym wielką budowę Kombinatu. Charakterystyka tych grup, wiążąca się ze strukturą przestępczości, wychodzi poza zakres problematyki omawianych zmian ilościowych przestępczości. Dla ogólnej orientacji można wskazać w tym miejscu na fakt wzrostu w badanym terenie od r. 1960 ilości przestępstw gospodarczych, przy popełnianiu których działały bardzo często dobrze zorganizowane grupy przestępcze.

Ścisłość powiązań w tego rodzaju grupach i zdecydowana częstokroć niechęć ujawniania współników rzadko pozwalały na wykrycie większej ilości sprawców.

Fakty te dotyczą nie tylko przyczyn mniejszej wykrywalności, lecz tłumaczą przy określonej wykrywalności przestępstw mniejszą wykrywalność sprawców. Podczas bowiem gdy przy ujawnionym poszczególnym przestępstwie grupowym, które jako jednostka obliczeniowa wpływało na ilość wykrytych przestępstw, ujawniono w 1959 r. większą ilość sprawców, natomiast w 1963 r. ujawniono ich wskutek wskazanych okoliczności mniej, co powodowało spadek ilości wykrytych sprawców przestępstw.

Możliwości K.P.M.O. w zwalczaniu przestępczości w Płocku w zestawieniu z sytuacją we Włocławku i Pruszkowie

Jednym z głównych czynników oddziałujących hamująco na wzrost przestępczości jest

ganów powołanych do zapobiegania i ścigania profilaktyczna i persekutywna działalność orprzestępstw. Przy omawianiu przestępczości w świetle zarejestrowanych i wykrytych przez M.O. przestępstw — za szczególnie istotną należy uznać działalność służby milicyjnej.

Kierownictwo Komendy Powiatowej M. O. w Płocku władze uznają za dobre lub bardzo dobre, a poziom wyszkolenia i pracy funkcjonariuszy za przeciętne. W tym stanie rzeczy istotnym wydaje się zestawienie porównawcze ilości funkcjonariuszy i wyposażenia technicznego Komendy Powiatowej M. O. w Płocku z innymi podobnymi jednostkami. Porównania tego rodzaju muszą być traktowane z największą ostrożnością, nie ma bowiem dwu miast i powiatów jednakowych, a każda próba zestawienia terenów, zwłaszcza w dynamicznych fazach industrializacji uwypukla tak wiele różnic, że każde porównanie wydaje się ryzykowne.

Zwłaszcza praktycznie niemożliwe wydaje się znalezienie punktu odniesienia do porównań dla miasta tak trudnego do zakwalifikowania typologicznego jak Płock lat sześćdziesiątych.

Rezygnując z istotnej adekwatności między Płockiem a miastem mającym służyć do porównania należało znaleźć dla zestawienia z Płockiem miasta wskazujące na większe podobieństwo z Płockiem niż inne miasta.

Zestawienie podobnych co do ilości ludności miast i powiatów, położonych w innych, cechujących się odrębnościami, rejonach kraju — nie byłoby wskazane. Najbardziej celowe wydawało się porównanie obsady osobowej i wyposażenia technicznego Komendy M. O. w Płocku z niezbyt odległymi Komendami we Włocławku i Pruszkowie.

Za wyborem tym przemawiał szereg elementów wskazujących na pewne podobieństwo tych terenów, wynikające z danych zawartych w przedstawionych poniżej tabelach.

Tabela XVII. Ludność w miastach w tysiącach

Miasta	L a t a					Wzrost
	1959	1960	1961	1962	1963	
Płock	42,0	44,0	46,0	47,9	50,0	6,0
Pruszków	38,0	38,0	37,0	37,2	37,7	-0,3
Włocławek	63,0	63,1	64,8	65,8	66,9	3,9

Źródło: Rocznik Statystyczny 1960 Tab. III str. 14 i 1964, Tab. 9, str. 24.

Ludność Płocka wraz z powiatem płockim wynosi 138,5, w powiecie pruszkowskim wraz z Pruszkowem 168,2, a w powiecie włocławskim wraz z Włocławkiem 158,1 (dane w tys. z r. 1963).

Pięćdziesięciotysięczny w 1963 r. Płock pod względem ilości ludności zbliża się do średniej między mniejszym Pruszkowem i większym ludnościowo Włocławkiem. Powiaty płocki

Tabela XVIII. Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia w powiatach w latach 1959, 1960 i 1963

Powiat	Powierzchnia w km. kw.			L u d n o ś ć					
				o g ó ł e m			na 1 km kw.		
	rok	1959	1960	1963	1959	1960	1963	1959	1960
płocki	1446	1446	1335	92,0	90,2	88,5	64	62	66
pruszkowski	633	633	623	138,0	135,9	130,5	218	215	209
włocławski	1405	1405	1405	91,0	88,7	91,2	65	63	65

Zródło: Rocznik Statystyczny 1960 Tab. III, str. 14 i 1961, Tab. 3, str. 14 i R. St. 1964, Tab. 5, str. 20.

i włocławski są bardzo zbliżone pod względem wielkości terenu i zaludnienia.

Wszystkie wymienione miasta były już przed r. 1960 uprzemysłowione. W Płocku istniał przemysł maszynowy i metalowy (Fabryka Maszyn Żniwnych, Stocznia), spożywczy (Zakłady Mięsne, Jajczarsko-Drobiarskie), budowlany i in.

Pruszków, położony o 15 km od centrum Warszawy, jest po Płocku i Żyrardowie trzecim najpoważniejszym ośrodkiem przemysłowym województwa warszawskiego, a ze względu na bardzo dobrą komunikację (kolej elektryczna) z Warszawą — wykorzystywany jest jako osiedle mieszkaniowe osób zatrudnionych w stolicy. Dominuje tu przemysł metalowy, drzewny, chemiczny i ceramiczny.

Włocławek, jeden z największych ośrodków przemysłu w województwie bydgoskim, ważny węzeł komunikacji kolejowej i drogowej, oraz podobnie jak Płock, rzecznej, jest również, jak Płock, ważnym ośrodkiem administracyjnym; usługowym i centrum kultury regionu.

Przemysł metalowy, papierniczy i spożywczy, mający tu dawne i mocne tradycje, reprezentuje poza Włocławskimi Zakładami Celulozowo-Papierniczymi, cały szereg innych dużych zakładów.

Dla bliższej orientacji w sytuacji ekonomicznej ludności wymienionych miast porównano procentową strukturę zatrudnienia ludności (wg. stanu na 31.XII.1962 r.).

Tabela XIX. Struktura zaludnienia ludności w %/‰

Wyszczególnienie	Płock	Pruszków	Włocławek
przemysł	30,7	58,8	57,1
budownictwo	36,1	6,8	10,1
transport i łączność	7,9	4,9	6,8
obróć towarowy	9,1	8,1	8,0
gospodarka komunalna i mieszkaniowa	3,2	1,6	3,1
oświata, nauka, kultura	4,7	4,6	5,4
ochrona zdrowia	3,1	11,1	3,2
pozostałe działy	5,2	4,1	6,3

Zródło: Polska Ludowa, Słownik Encyklopedyczny, W-wa 1965, str. 232, 262, 418.

Jak widać z powyższej tabeli mamy tu do czynienia ze zbliżoną wyraźnie strukturą ludności pod względem zatrudnienia z uderzającą w szczególności zbieżnością wysokości odsetka zatrudnienia w przemyśle i budownictwie łącz-

Tabela XX. Wskaźnik wzrostu obsady osobowej i wyposażenia technicznego Komend Powiatowych M. O. w Płocku, Pruszkowie i Włocławku przy przyjęciu stanu z r. 1959 za 100%

Obsada osobowa i wyposażenie techniczne	Komenda Powiatowa M. O.								
	Płock			Pruszków			Włocławek		
	Rok	1959	1961	1963	1959	1961	1963	1959	1961
funkcjonariuszy	100	106	106	100	87	88	100	150	150
samochodów	100	114	171	100	111	122	100	107	115
motocykli	100	150	500	100	112	187	100	133	366
środków łączności (radiostacji)	100	125	225	100	116	183	—	—	*)

Zródło: Dane z Komendy Głównej M. O. w Warszawie.

*) Ilość odpowiadająca w przybliżeniu ilości tych środków w 1963 r. w Pruszkowie.

Na tle przedstawionych podobieństw i różnic podjęto próbę porównania szacunkowego obsady osobowej i wyposażenia technicznego w Komendzie M.O. w Płocku z Komendami w Pruszkowie i Włocławku.

Obsada osobowa M.O. była w Płocku w roku 1959 niższa niż w Pruszkowie, lecz wyższa niż we Włocławku. W przeciwieństwie jednak do Włocławka, gdzie od roku 1959 nastąpił wzrost osobowy o 150% (lata 1961 i 1963), w Płocku w tymże okresie nastąpił wzrost ilości funkcjonariuszy o 6%.

Jeśli wyjaśnić w tym miejscu, że w 1960 r. został w Płocku ustanowiony kilkunastuosobowy Inspektorat Ruchu, podczas gdy do tego czasu Płock i powiat płocki obsługiwane były w zakresie służby ruchu przez jednostki milicyjne z powiatu płońskiego i sierpeckiego, można dojść do wniosku, że ilość funkcjonariuszy M.O. od okresu poprzedzającego wielką budowę Kombinatów do końca pierwszej fazy budowy nie uległa właściwie zmianie.

Ze szczególnych okoliczności specyfiki terenu można wskazać na fakt, że obsługa dużego więzienia płockiego wyraża funkcjonariuszom Komendy Płockiej wiele dni pracy wskutek konieczności pełnienia przez nich obowiązków konwojentów, często do odległych miast.

Niezbyt korzystna sytuacja powstała też przy wyposażeniu Płocka w samochody milicyjne, których Płock miał w 1959 r. nieco mniej niż Pruszków i mniej więcej połowę tego co Włocławek. Upośledzenie Płocka pod tym względem zostało wyrównane tylko częściowo, mimo procentowego wzrostu znacznie większego niż we Włocławku i Pruszkowie.

Łączna ilość samochodów i motocykli nie doszła w 1963 r. w Płocku do tej ilości, jaką osiągnęły Pruszków i Włocławek.

Jeśli chodzi o radiostacje, to w 1959 r. Płock ma ich mniej niż Pruszków. W r. 1963, mimo znacznego wzrostu procentowego ilości radiostacji w Płocku, ilość ich w dalszym ciągu jest mniejsza niż w Pruszkowie i Włocławku.

Wskazane okoliczności sugerują, że Płock w obliczu wielkiej budowy Kombinatów, której skutków nie można porównać z przemianami zachodzącymi na terenie Pruszkowa czy Włocławka, nie znalazł się pod względem ilościowej obsady osobowej M. O. oraz wyposażenia technicznego w warunkach lepszych od obu wymienionych terenów, mimo że wskaźnik wzrostu wyposażenia w pojazdy mechaniczne wzrósł w Płocku w dużo większym stopniu niż w Pruszkowie i Włocławku.

Oczywiście odnośnie każdego z tych terenów można wysuwać różnorakie argumenty przemawiające za koniecznością istnienia w danym terenie większych liczebnie i lepiej wyposażonych technicznie sił milicyjnych.

Włocławek jest miastem znacznie większym pod względem liczby ludności i od dawna uprzemysłowionym, co zdołało już wytworzyć pewien typ ludności, zbliżonej do wielkomiejskiej, bardziej podlegającej działaniu czynników kryminogennych, niż ludność słabiej dotychczas uprzemysłowionego Płocka. Wzrost ludności dotyczy nie tylko Włocławka, lecz i powiatu włocławskiego.

Porównanie dynamiki przestępczości Płocka i powiatu płockiego z terenem Włocławka łącznie z powiatem włocławskim umożliwia przedstawiona tabela.

Tabela XXI. Przestępstwa zarejestrowane w M. O. na terenie Włocławka i pow. włocławskiego

Lata	Włocławek			powiat włocławski			Włocławek i pow. włocławski		
	ogółem	wskaźnik	współczynnik	ogółem	wskaźnik	współczynnik	ogółem	wskaźnik	współczynnik
1959	1276	100	20,3	885	100	9,7	2161	100	14,0
1963	1490	117	22,3	974	110	10,7	2464	114	15,6

Zródło: Dane Komendy M.O. woj. bydgoskiego.

Jak widać z powyższej tabeli ogólna ilość przestępstw zarejestrowanych w M.O. na terenie Włocławka wraz z powiatem włocławskim w roku 1959 wynosiła 2161, a współczynnik 14,0 i wzrosła w r. 1963 do 2464 tj. o ca 14% przy zwiększeniu się współczynnika do 15,6.

Rozmiar przestępczości jest tu zatem znacznie mniejszy niż na terenie płockim (w 1959 r. — 1227 i w 1963 r. 1676 przestępstw). Natomiast wzrost przestępczości w terenie płockim (137%) jest więcej niż 2 i 1/2 raza większy niż w terenie włocławskim, przy czym wyraźnie wyższy jest w omawianym okresie wzrost współczynnika na terenie płockim wynoszący 2,66, pod-

czas gdy wzrost ten na terenie Włocławka wyniósł tylko 1,6.

Z przedstawionego zestawienia widać, że przy większej ilościowej zarówno w liczbach bezwzględnych jak i w stosunku do liczby ludności przestępczości w terenie włocławskim niż płockim — tempo wzrostu tej przestępczości jest oczywiście gwałtowniejsze w szybko uprzemysłowywanym terenie płockim niż w terenie włocławskim.

Poza zwiększeniem się ilościowym ludności miasta oddziałuje też czynnik nabierania przez Płock charakteru wielkomiejskiego, co stwarza odmienny od dotychczasowego jakość

ciowo układ wpływający na zwiększenie się przestępczości.

Pruszków jest terenem szczególnie podatnym na rozwój przestępczości, nie tylko z powodu rozwiniętego przemysłu i ogromnej (największe w województwie warszawskim) gęstości zaludnienia powiatu, lecz przede wszystkim wskutek wpływów Warszawy. Położenie w bezpośredniej bliskości stolicy, co potęguje jeszcze doskonała komunikacja, spowodowało stworzenie z Pruszkowa i innych miejscowości na terenie powiatu pruszkowskiego nocnego hotelu Warszawy. Dzielenie pobytu człowieka między

dwa miejsca zamieszkania wpływa na ogół na osłabienie kontroli środowiskowej, oddziaływającej hamująco na przestępczość, co utrudnia też i kontrolę milicyjną. Wpływ przemysłu, znacznego w stosunku do liczby ludności, w powiązaniu z silnym oddziaływaniem stolicy, największego w kraju ośrodka wielkomiejskiego i bardzo znaczną gęstością zaludnienia powiatu, mniejszego niż połowa powiatu plockiego lub włocławskiego, a posiadającego gęstość zaludnienia ponad trzykrotnie większą od tych powiatów — musiał oddziaływać na znaczne stosunkowo nasilenie przestępczości.

Tabela XXII. Przestępstwa zarejestrowane w M. O. na terenie Pruszkowa i pow. pruszkowskiego

Lata	Pruszków			pow. pruszkowski			Pruszków i pow. pruszkowski		
	ogółem	wskaźnik	współczynnik	ogółem	wskaźnik	współczynnik	ogółem	wskaźnik	współczynnik
1959	633	100	16,7	1324	100	9,6	1957	100	11,1
1963	892	141	23,7	2039	154	15,6	2931	150	17,4

Zródło: Dane Komendy M.O. województwa warszawskiego.

Jak widać z przedstawionej wyżej tabeli ogólna ilość przestępstw, zarejestrowanych w M.O. na terenie Pruszkowa wraz z powiatem pruszkowskim wynosiła w 1959 r. 1957, a współczynnik 11,1 i wzrosła w 1963 do 2931, tj. o 50°%, przy zwiększeniu się współczynnika do 17,4. Współczynnik wzrósł tu zatem o 6,3, podczas gdy w terenie plockim tylko o 2,54.

Zarówno zatem rozmiary przestępczości, jak i tempo wzrostu są w terenie pruszkowskim większe niż w terenie plockim (por. tab. XXII).

Poza omówioną wyżej specyfiką powiatu pruszkowskiego nie można pominąć faktu, że podczas gdy powiat plocki ma charakter wybitnie wiejski — (jedynie miasto Wyszogród — o 2.700 mieszkańców — nie odgrywa tu istotnej roli) w powiecie pruszkowskim poza Pruszkowem są jeszcze 3 miasta: Ursus z największą w Polsce fabryką ciągników, liczący 21.700 mieszkańców (r. 1963), Piastów (przemysł mineralny i duży ośrodek kolejarski), który w r. 1963 miał 15.800 mieszkańców oraz Brwinów (produkcja cegły) liczący w 1963 r. 10.700 mieszkańców, a ponadto 2 osiedla.

Trzy wymienione miasta liczące zatem w 1963 r. łącznie 48.200 mieszkańców — przerażały znacznie sumą ludności miejskiej niespełna 38 tysięczny Pruszków.

W okręgach podstołecznych, zwłaszcza silnie uprzemysłowionych, mamy zwykle do czynienia z czynnikami, powodującymi większe rozmiary i szybszy wzrost przestępczości.

Pozycja terenu pruszkowskiego jest w tym względzie jak widać z przytoczonych wyżej danych szczególnie niepokojąca (pomijając nawet nierozpatrywaną na tym miejscu niekorzystną strukturę przestępczości).

Wydaje się jednak, że przy porównywaniu przestępczości terenów plockiego i pruszkows-

kiego należy zwrócić uwagę na odmienną ekologię przestępczości w obu tych terenach.

W łącznie traktowanym terenie Pruszkowa i powiatu pruszkowskiego zarejestrowano w samym Pruszkowie 892 przestępstwa, a reszta przestępstw umiejscowiła się w pozostałych trzech miastach i 2 osiedlach oraz w reszcie powiatu.

W ca dwukrotnie liczniejszym od Płocka powiecie plockim zarejestrowano natomiast tylko około 1/3 przestępstw (579), podczas gdy w samym Płocku zarejestrowano w przybliżeniu 2/3 ogólnej ilości zarejestrowanych przestępstw (1097).

Tak znaczne zogniskowanie przestępczości, stanowiące skutek szczególnie natężonego działania czynników, powodujących wzrost przestępczości wzrasta jednocześnie do znaczenia nowego czynnika przestępczości — działającego synergetycznie z czynnikami dotychczasowymi.

Sytuacja taka kryje w sobie niebezpieczeństwo żywiołowego wzrostu przestępczości (zwłaszcza w zakresie przestępstw o charakterze chuligańskim i przeciw własności).

Podkreślić należy, że pierwsza faza szybkiego uprzemysławiania Płocka była szczególnie trudna dla działalności milicji.

Nagły wzrost w mieście przestępczości, której charakter ulega zmianie na typ wielkomiejski, wymaga szybkiego przystosowania metod i sposobów działalności do nowych sytuacji i wydatnego wzmoczenia aktywności milicji. Warunki pracy stają się szczególnie trudne. Wchodzi tu w grę znaczne oddalenie Kombinatów od miasta, szybka przebudowa środowiska na częściowo nowe i nieznane, łatwy dostęp do wielkich mas towarowych, niedostatecznie strzeżonych i og-

romne nasilenie ruchu pojazdów mechanicznych.

Charakterystycznym jest, że budowa Kombinatu ściągnęła też znaczną ilość osób, które pozostawały już w kolizji z prawem. Stwierdzono, że na około 100 osób sprawdzanych przez M.O. w Płocku wobec podejrzeń co do ich działalności przestępczej, ok. 50 osób było już karanych lub poszukiwanych przez milicję.

Istotnym dla charakterystyki pierwszej fazy uprzedmyślenia jest fakt, że z momentem nadchodzącego okresu stabilizacji znaczna część osób podejrzanych o działalność przestępczą, opuściła Płock, przenosząc się do innych ośrodków, w których rozpoczynają się wielkie budowy przemysłowe.⁴⁾

Oto tylko niektóre z czynników uzasadniających duże trudności pracy milicyjnej w pierwszym okresie przyspieszonej industrializacji.

Wydaje się, że trudności tych nie można mierzyć ilością zarejestrowanych przestępstw, których w warunkach większej obsady osobowej i uposażenia technicznego zarejestrowano by najprawdopodobniej więcej, a w każdym razie uzyskanoby większą wykrywalność przestępstw i sprawców.

Reasumacja i wnioski

1. Ilość zarejestrowanych przestępstw na terenie Płocka łącznie z powiatem płockim wzrosła od 1959 r. do 1963 r. o 15%. Wobec tego, że na terenie powiatu płockiego ilość ta wzrosła zaledwie o 2%, przeto o wzroście wskaźnika w całości badanego terenu zadecydował wzrost przestępczości na terenie Płocka, gdzie skok wskaźnika tylko od 1961 do 1963 r. wyniósł 32%.

Jednocześnie zarysował się w badanym terenie znaczny wzrost współczynnika z 9,57 do 12,11. Współczynnik ten stanowi wypadkową wysokiego współczynnika, wynoszącego dla Płocka przeciętnie ca 18, oraz niskiego współczynnika na terenie powiatu, wynoszącego przeciętnie ca 6,5.

O znacznym wzroście w badanym terenie współczynnika przestępczości, który w okresie 1959 — 1963 powiększył się o ca 1/3, zdecydował skok tego współczynnika z ca 17 do 22 na terenie Płocka, podczas gdy na terenie powiatu pozostał nieomal bez zmian, wynosząc 6,23 w 1959 r. i 6,54 w r. 1963.

Przy porównaniu wskaźników i współczynników przestępczości w badanym terenie z danymi ogólnokrajowymi widać, że podczas gdy na obszarze kraju nastąpił w latach 1959—1963 spadek o ca 2% ilości zarejestrowanych w M.O. przestępstw, to na łącznie traktowanym terenie Płocka i powiatu nastąpił w tym zakresie wzrost o 15%. W warunkach spadku na obszarze całego kraju przestępczości (w świetle zarejestrowanych w M.O. przestępstw) o 10 przestępstw na 10.000 ludności, w badanym terenie nastąpił wzrost o 25 przestępstw na 10.000 ludności.

W Płocku traktowanym łącznie z powiatem płockim stwierdza się zatem znaczny wzrost

wskaźnika i współczynnika przestępczości w sytuacji, gdy na terenie całego kraju nastąpił spadek tych wielkości i w warunkach, gdy w badanym terenie mimo postępującej urbanizacji, występuje wciąż jeszcze większy niż na obszarze kraju udział ludności wiejskiej, cechującej się niższym niż ludność miejska współczynnikiem przestępczości.

2. Stopień wykrywalności przestępstw w badanym terenie, wykazujący (z wyjątkiem roku 1960) stały trend spadkowy, dochodzi w 1963 r. do 72%, to jest stanu najniższego w całym rozpatrywanym okresie, co tłumaczy przede wszystkim wskazywaną wyżej trudności w wykrywaniu przestępstw w pierwszym okresie przyspieszonej industrializacji.

Na spadek ten wpłynęła zmniejszona wykrywalność na terenie Płocka.

Mimo to średnia wykrywalność w okresie 1959 — 1963, wynosząca dla badanego terenu 75%, odpowiada wysokości stopnia wykrywalności na obszarze kraju.

Liczba wykrytych sprawców w badanym terenie jest niska w stosunku do ilości zarejestrowanych, a nawet wykrytych przestępstw. Liczba ta w stosunku do 1959 r. zmniejsza się w latach 1960—1962, mimo większej w tych latach niż w r. 1959 ilości zarejestrowanych przestępstw, a wzrasta niespodzianie dopiero w 1963 r., w którym, co jest charakterystyczne, osiągnięto najniższy stopień wykrywalności przestępstw.

Na nieadekwatności te miał tu pewien wpływ wzrost ilości przestępstw grupowych i zmiany charakteru grup przestępczych, co wiązało się z trudnościami w ujawnianiu współsprawców w tych grupach.

Mimo wskazanych nieadekwatności jak i obniżającego się stopnia wykrywalności sprawców przestępstw w latach 1959 — 1962, przy przeciętnej w badanym terenie wykrywalności przestępstw, nie odbiegającej od danych ogólnokrajowych, ustalenia na podstawie wykrytych sprawców przestępstw mogą jednak służyć jako uzupełniające obraz przestępczości w terenie.

3. Dla ustalenia, czy w badanym terenie nie zachodzą swoiste odrębności w zmianach ilościowych i strukturalnych ludności, które mogłyby wywierać istotny wpływ na kształtowanie się przestępczości, przeprowadzono analizę i porównanie z danymi ogólnokrajowymi w zakresie:

- a) wzrostu ludności stałej i czasowej oraz udziału w ogólnej populacji,
 - b) ludności miejskiej,
 - c) poszczególnych grup wieku ludności.
- a) Wzrost liczby ludności stałej, wynoszący ca 5.500 osób (ze 132.531 w 1959 r. do 137.992 w 1963), jest bardzo niski. Stanowi on wypadkową wzrostu na terenie Płocka o 7.800 osób oraz spadku o 2.400 osób w powiecie. Wzrost ten wynosi zaledwie 4% (podczas gdy w ciągu tego samego pięciolecia wzrost ludności kraju, mierzony przyrostem naturalnym, wyniósł ca 7%).

Liczba ludności meldowanej czasowo jest w 1959 r. niewielka, ulega jednak silnemu wzrostowi, osiągając w 1963 r. — 5,630 osób. Są to przeważnie mieszkańcy miast, w znacznej mierze młodzi, niezonaci mężczyźni, mieszkańcy hoteli robotniczych, cechujący się mniejszą stabilnością społeczną i brakiem kontroli własnego środowiska, co stanowi znamiona wskazujące na większą w tej grupie od przeciętnej aktywność przestępczą, sprawdzoną doświadczeniami sądowymi.

Niży procentowo wzrost ludności stałej oddziaływał w minimalnym stopniu na wzrost wskaźników przestępczości (pozostając oczywiście bez wpływu na współczynniki przestępczości obliczane w stosunku do ilości ludności stałej). Znaczny natomiast procentowo wzrost, nie podlegający uwzględnieniu przy obliczaniu współczynników, ludności zameldowanej czasowo, mimo jej niewielkiej liczebności, lecz większej niż przeciętna aktywności przestępczej, musiał odbić się w nieco większym stopniu zarówno na wzroście wskaźników jak i współczynników przestępczości.

b) Wskutek postępującej urbanizacji, związanej z szybkim uprzemysławianiem Płocka, nastąpił w badanym terenie wzrost udziału ludności miejskiej, który w latach 1959 — 1963 osiągnął ponad 5%, podczas gdy w kraju wzrost ten wyniósł niecałe 2%. Wzrost udziału ludności miejskiej był zatem w badanym terenie nieomal trzykrotnie większy niż w kraju. Przewaga ludności wiejskiej, która na obszarze całego kraju zmniejszyła się w omawianym okresie o niecałe 4%, w badanym terenie zmniejszyła się o ponad 10%. Mimo to jednak procentowy udział ludności wiejskiej w całej populacji przewyższał jeszcze w r. 1963 o 1/4 udział ludności miejskiej, podczas gdy na obszarze całego kraju ilość ludności miejskiej i wiejskiej była nieomal równa.

W warunkach zatem nieomal trzykrotnie większego w badanym terenie niż na obszarze kraju tempa urbanizacji, związanego z szybkim uprzemysławianiem Płocka, utrzymuje się wciąż jeszcze znaczna w stosunku do reszty kraju przewaga ludności wiejskiej nad miejską.

Sam fakt silniejszego w badanym terenie niż w stosunkach ogólnokrajowych tempa urbanizacji nie może być uznany za wpływający decydująco na zwiększenie się współczynników przestępczości wobec stwierdzenia, że w warunkach ogólnokrajowego postępu urbanizacji współczynniki przestępczości na obszarze kraju zmalały.

Przy działaniu przeciwstawnych sił: z jednej strony urbanizacji, wpływającej niewątpliwie na zwiększenie się przestępczości, z drugiej zaś strony splotu czynników oddziałujących na zmniejszenie się przestępczości — wektor tych sił uzależniony jest od wzajemnego ich stosunku.

W przypadku sytuacji ogólnokrajowej negatywne skutki urbanizacji okazały się słabsze od sił hamujących przestępczość, które zdołały doprowadzić do zmniejszenia w badanym okre-

się przestępczości w warunkach ogólnokrajowych.

Wręcz przeciwnie sytuacja, jaka zarysowała się na terenie płockim, spowodowana była, jak należy przypuszczać ze względów trzykrotnie nieomal większego niż w warunkach ogólnokrajowych wzrostu udziału ludności miejskiej w ogólnej populacji, znacznego w stosunku do wielkości Płocka napływu nowych ludzi i wskazanego wyżej charakteru tej ludności i, jak wydaje się to prawdopodobne, słabszego niż w warunkach ogólnokrajowych oddziaływania w badanym terenie niektórych czynników wpływających hamująco na przestępczość.

Wzrost ilościowy przestępczości w terenie płockim, szybszy niż wzrost ludności, wskazuje, że poza zmianami ilościowymi wchodzi tu w grę także inne elementy. Znaczne powiększanie się miasta, nabierającego cech wielkomiejskich samo już stwarza nową jakość, mającą dodatkowy — poza proporcjonalnym do wzrostu ludności — wpływ na zwiększanie się przestępczości. Przeciwnie niż w warunkach pruszkowskich — gdzie zachodzi bardziej równomierny rozsiew przestępczości w całym terenie, w Płocku ogniskuje się 2/3 całej przestępczości miasta i powiatu.

W wyniku tej sytuacji skutek oddziaływania czynników, powodujących skupienie się przestępczości w Płocku, staje się jednocześnie nowym czynnikiem przestępczości, współdziałającym z czynnikami dotychczasowymi.

c) Z udziału procentowego poszczególnych grup wieku ludności widać, że udział do lat 9, wynoszący w badanym terenie i okresie od ponad 21% w 1959 r. do ponad 18% w 1963 r., jest niższy o 3% niż w stosunkach ogólnokrajowych, co powoduje większy w badanym terenie niż na obszarze kraju udział ludności odpowiedzialnej karnie o tę samą wysokość odsetka 3%.

Większy na terenie Płocka łącznie z powiatem, przeciętnie o ca 3%, niż w stosunkach ogólnokrajowych udział grupy wieletnich (10 — 16 lat), wynoszący średnio 17% ogółu ludności, może wpływać na większą przestępczość wieletnich, a jednocześnie na zmniejszenie się udziału odpowiedzialnych karnie dorosłych.

Udział grupy młodocianych (17 — 21 lat), wynoszący ca 7% w r. 1959, mniejszy w badanym terenie niż na obszarze kraju, jest w 1963 roku już o 1,3% większy aniżeli w stosunkach ogólnokrajowych.

Przenosząca 1/3 ogółu grupa ludności w wieku lat 22 — 49, szczególnie aktywna przestępczo, wykazuje w badanym terenie nie tylko spadek o ca 1%, lecz jest o ca 2% mniejsza niż na obszarze całego kraju.

Grupa ludności w wieku lat 50 i wyżej, stanowiąca w badanym terenie ca 1/5 całej populacji, wzrasta wolniej niż w warunkach ogólnokrajowych, lecz udział jej w ogólnej populacji badanego terenu utrzymuje się w 1963 r. na poziomie o 0,4% wyższym niż w stosunkach ogólnokrajowych.

Wielkość udziału poszczególnych grup wieku w ogólnej populacji wpływa na rozmiary prze-

stępczości, wzrost zaś udziału tych grup na dynamikę przestępczości. Porównanie tych danych w badanym terenie z danymi ogólnokrajowymi pozwala na ocenę rozmiarów i dynamiki przestępczości terenu.

Mniejszy o 3% niż w warunkach ogólnokrajowych udział dzieci do lat 9 spowodował, że udział ludności odpowiedzialnej karnie, przeciętnie o 3% większy w badanym terenie niż na obszarze kraju, wywierał wpływ na zwiększenie się w tym samym stosunku współczynników przestępczości, natomiast wzrost tej grupy w badanym terenie w porównaniu z krajem był zbyt nikły, żeby mógł wywrzeć wpływ na dynamikę przestępczości terenu.

Na mniejszy rozmiar przestępczości w badanym terenie wpływał także mniejszy w ogólnej populacji niż na obszarze kraju udział szczególnie aktywnej przestępczo grupy w wieku w wieku lat 22 — 49. Zmniejszenie się tej grupy w ogólnej populacji, podobnie w badanym terenie jak na obszarze kraju, pozostawało natomiast bez wpływu na dynamikę przestępczości terenu. Wpływ wykazujących niewielkie odmienności w badanym terenie w stosunku do obszaru kraju pozostałych grup wieku wydaje się zbyt nikły, żeby mógł wywrzeć istotniejszy wpływ na przestępczość terenu.

4) Z przedstawionych ustaleń wynika, że małe stosunkowo rozmiary przestępczości w całości badanego terenu są wynikiem wyraźnego zmajoryzowania ludności miejskiej Płocka (Wyszogród jest tu prawie bez znaczenia) przez znacznie licniejszą ludność powiatu, w ogromnym odsetku rolniczą, cechującą się mniejszą aktywnością przestępczą niż ludność miejska.

Podczas gdy w omawianym okresie na terenie powiatu nastąpił wzrost przestępczości o 3 przestępstwa na 1000 ludności, w Płocku wzrost ten wynosi 15 przestępstw na 1000 ludności.

Wobec tego, że w rozpatrywanym okresie nie było poza budową Kombinatu żadnych wydarzeń o charakterze tak zasadniczym, żeby mogły spowodować przemiany decydujące o wzroście przestępczości, w warunkach stałego w tym okresie trendu spadkowego w kraju, przeto wzrost przestępczości w badanym terenie można wiązać tylko ze skutkami uprzemysławiania Płocka.

Niezbyt wielkie nasilenie wpływu industrializacji na terenie powiatu płockiego, o dużej stosunkowo rozległości terytorialnej i liczbie ludności, spośród której mała część tylko podlega bardziej bezpośrednio wpływom uprzemysławiania, tłumaczy oczywiście niewielki wzrost przestępczości na terenie powiatu.

W przeciwieństwie do sytuacji na terenie powiatu, współczynniki przestępczości w Płocku, wyższe na terenie miasta przed rozpoczęciem budowy Kombinatu od współczynników ogólnokrajowych, są nadal znacznie większe niż na obszarze kraju, podczas gdy na terenie powiatu, jak i w całym badanym terenie pozostały niższe od ogólnokrajowych.

Skutki wielkiej budowy, wpływające na wzrost przestępczości, poza omówionymi już

zmianami demograficznymi w postaci napływu mas nowych mieszkańców i nowych układów niektórych grup wieku, wyrażają się szeregiem różnorodnych procesów psychospołecznych i społecznoekonomicznych.

Procesy te, rozsadzające istniejącą strukturę społeczną, sprzyjały wytwarzaniu się wielkomiejskiego stylu życia, którego anonimowość i rozluźniająca się więź społeczna, utrudniają profilaktyczną i persekutywną akcję zwalczania przestępczości.

Znaczne zarobki pracowników Kombinatu, w ogromnej części młodych mężczyzn bez obowiązków rodzinnych, często nadużywających alkoholu, doprowadzały niejednokrotnie do sposobu bycia naruszającego normy współżycia społecznego i kolizji z prawem.

Szczególne znaczenie przestępczo twórcze miał zwłaszcza w opisanych warunkach omówiony wyżej fakt łatwego dostępu do ogromnych mas materiałów zgromadzonych na placach budowy i braku wystarczającego nadzoru i kontroli. Duże możliwości kradzieży mienia społecznego, i zbywania go, ułatwione wielkim ruchem pojazdów mechanicznych, oraz sposób działalności przestępczej dokonywanej często w zorganizowanych grupach, utrudniały zarówno akcję zapobiegawczą jak i wykrycie przestępstw.

Wzmaganie się tempa życia i zwiększenie się ilości kontaktów międzyludzkich, tak w pracy jak i poza pracą, znacznie zwiększyły ilość sytuacji konfliktowych naruszających porządek prawny.

Wydaje się, że sytuacja miasta w warunkach pierwszej fazy przyspieszonego uprzemysławiania mogłaby powodować znacznie większy wzrost przestępczości niż stwierdzono to na terenie Płocka.

Przy analizie czynników, które działały hamująco na wzrost przestępczości, wskazano powyżej na wpływ szczególnych warunków, w jakich przebiegała w Płocku pierwsza faza uprzemysławiania miasta, a więc budowa Kombinatu „na starym korzeniu” w bezpośrednim powiązaniu z miastem, którego walory i rolę społeczną w stosunku do ogromnego napływu nowych ludzi omówiono przy rozważaniu przestępczości na terenie Płocka.

Jednym z zasadniczych czynników wpływających hamująco na wzrost przestępczości jest profilaktyczna i persekutywna działalność milicji.

Dla oceny możliwości pracy Komendy Powiatowej M. O. w badanym terenie porównano warunki kadrowe i wyposażenie techniczne Komend Powiatowych: w Płocku, Pruszkowie i Włocławku.

Podjęta na tle przedstawionych podobieństw i różnic próba porównania obsady osobowej i wyposażenia technicznego trzech komend Milicji Obywatelskiej wykazała, że Płock nie znalazł się w pozycji bardziej uprzywilejowanej niż Pruszków i Włocławek, mimo zasadniczej różnicy w sytuacji Płocka i wymienionych dwu miast określoną pierwszą fazą przyspieszonej

industrializacji, w jakiej Płock znalazł się w wyniku budowy jednego z największych w kraju zakładów przemysłowych.

Pierwszy okres uprzemysławiania jest znacznie trudniejszy dla zwalczania, a w szczególności wykrywania przestępstw, niż okresy następne, w których może pojawić się większe nawet nasilenie przestępczości, ale które cechują się wzrastającą stabilizacją życia.

Stworzenie w chwili rozpoczęcia budowy Kombinatu nie małej grupy nazwanej „Inspektorat Biała”, lecz komisariatu tak wyposażonego kadrowo i technicznie, żeby mógł w powstałej sytuacji sprostać zadaniom profilaktycznym i persekutywnym, dałoby milicji znacznie większą możliwość oddziaływania hamującego na przestępczość w pierwszej fazie uprzemysławiania i najprawdopodobniej nie pozostałoby bez wpływu w okresie późniejszym.

Wszystkich tych czynników związanych z badanym terenem nie można rozważać w oderwaniu od faktu znacznego zmniejszenia się przestępczości na terenie całego kraju. Stale polepszająca się sytuacja gospodarcza i kulturalna w kraju, oraz wzmoczenie działalności profilaktycznej i persekutywnej przez wszystkie organa powołane do ścigania przestępstw, oddziaływały również hamująco na przestępczość w pierwszym okresie szybkiego uprzemysławiania Płocka, najbardziej sprzyjającemu wzrostowi przestępczości i najtrudniejszemu do jej opanowania.

W świetle opisanych faktów, pomimo, że w województwie warszawskim teren pruszkowski

wykazuje większe nasilenie i wzrost przestępczości, niż teren płocki, sytuację w Płocku należy uznać za zasługującą na szczególną uwagę.

Skutki budowy kombinatu płockiego wywierają bowiem wpływ tak poważny na nasilenie się przestępczości, że stan ten wymaga w akcji zwalczania przestępczości priorytetu w stosunku do pozostałych terenów województwa. Wchodząc w następne fazy uprzemysławiania teren płocki będzie wystawiony na dalsze, niewątpliwie silniejsze jeszcze oddziaływanie czynników, wpływających na przestępczość. Dobitnie przemawia też za tym fakt, że ludność miasta zwiększy się dwukrotnie w ciągu najbliższych kilkunastu lat.

Opisana sytuacja, która może grozić dalszym gwałtownym wzrostem przestępczości wymaga daleko idącej mobilizacji wszystkich sił i środków w zwalczaniu przestępczości, w szczególności też znacznego nasilenia uwarunkowanej możliwościami kadrowymi i zakresu środków technicznych działalności Milicji Obywatelskiej.

Oczywistym jest, że w opisanej sytuacji Płocka brak jaknajbardziej nasilonej stałej akcji profilaktycznej i persekutywnej (nie tylko zresztą ze strony milicji) może grozić niebezpieczeństwem gwałtownego wzrostu przestępczości (zwłaszcza przeciw mieniu i o charakterze chuligańskim). Zakładając właściwą działalność w tym względzie można dojść do wniosku, że zarysowany obraz przestępczości w powiązaniu z przedstawioną sytuacją terenu pozwala na optymistyczną prognozę współżycia społecznego w następnym okresie uprzemysławiania — fazie stabilizacji przemysłowej.

PRZYPISY

1) Rocznik Statystyczny 1960, str. XXVII i R. St. 1964, Tab. I, str. XXXVIII.

2) Wobec braku danych co do wykrywalności przestępstw w kraju w 1963 r. wprowadzono dla porównania dane co do wykrywalności na terenie województwa warszawskiego.

3) Na podstawie danych z Komendy Głównej M. O. uzyskanych odnośnie r. 1964 wobec braku danych co do r. 1963.

4) Dane udzielone przez Komendanta Powiatowego M. O. w Płocku.

ANNA GRADOWSKA

DZIEJE POLICHROMII MEHOFFERA DLA KATEDRY PŁOCKIEJ

Katedra płocka nabierała w ciągu wieków patynę. Nawarstwiały się style, przeprowadzano restauracje i przebudowy, przybywało ołtarzy i nagrobków rozrzuconych niesymetrycznie we wnętrzu, ale ściany pozostawały białe, nie malowane. Nie łatwo dopasować polichromię ścienną do wnętrza mającego już wyraźny charakter i wielowiekowe tradycje, polichromie, która byłaby w zgodzie z architekturą, która łączyłaby się harmonijnie z formami ołtarzy i epitafiów, nie zakłócając ich wyrazu artystycznego.

Nadeszła jednak epoka secesji, kierunku, który wynikał z ogólnej potrzeby dekorowania, z głodu linii i barwy. Rzecz znamienna, że właśnie w tym czasie dało się odczuć ogólnie

pragnienie społeczeństwa, aby puste ściany świątyni pokryły się polichromią. W 1900 r., we wrześniu, po dyskusji z architektami zebranymi w Płocku w związku z kolejną restauracją katedry, kapituła płocka zdecydowała się ogłosić konkurs na wykonanie projektu takiej polichromii.

Mimo pokładanych w nim nadziei nie dał on spodziewanych rezultatów. Zgłoszono 6 prac, wszystkie w granicach przeciętności¹⁾. Ponieważ żaden z projektów nie został zatwierdzony do realizacji, postanowiono zaprosić imiennie do następnego konkursu kilku ogólnie uznanych w tym czasie artystów. Wybór padł na Józefa Bałę z Wiednia, Tadeusza Popiela ze Lwowa i Józefa Mehoffera z Kra-